

Eesti keel teise keelena olümpiaad 2022/2023

Juhend

Eesti keele kui teise keele olümpiaadi eesmärgid on:

- näidata õpilastele eesti keele rikkust ja huvitavust,
- innustada õpilasi eesti keelega süvenenumalt tegelema,
- anda õpilastele võimalus võrrelda oma teadmisi ja oskusi eakaaslastega,
- arendada andekate õpilaste võimeid,
- motiveerida õpetajaid end ainealaselt täiendama.

2022/2023. õppeaasta eesti keele teise keelena olümpiaadi korraldab Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi rakenduslingvistika osakond. Ootame olümpiaadist osa võtma 9.–12. klasside õpilasi, kelle emakeel ei ole eesti keel ning kes on koolis õppinud eesti keelt teise keelena (st mitte emakeele tundides). Olümpiaad toimub kahes vanuserühmas: 9.–10. klasside ning 11.–12. klasside õpilased. Mõlemad vanuserühmad täidavad samu ülesandeid, kuid lõpparvestus toimub eraldi.

2022/2023. õppeaasta olümpiaadi teema on

“STANDARDKEELEST ERINEV KEELEKASUTUS”.

Keel on keerukas nähtus, millel ei ole kunagi üht ainuõiget kuju, vaid keel koosneb erinevatest allkeeltest ja sisaldab endas mitmesuguseid keelevariante. Allkeel on keele püsiv variant, mis erineb teistest variantidest mõnevõrra sõnavara ja grammatikajoonte poolest. Allkeeli kasutatakse sõltuvalt vestluskaaslasest, situatsioonist, kohast jmt. Erinevad allkeeled ja keelevariandid muudavad keele rikkamaks ja kasutajale mugavamaks ning aitavad keelel säilida ja areneda.

Kõige levinum allkeel on **standardkeel** ehk **kirjakeel**, see on ühiskonnas kokkulepitud normidele vastav keelekasutus. Kirjakeeles õpitakse koolis ja ülikoolis, tehakse teadust ja toimub ametlik suhtlus. Kirjakeel on normeeritud, suhteliselt otsese tähendusega ja neutraalne. Eri inimesed ja eri rühmad kasutavad kirjakeelt küllalt sarnaselt ja mõistavad üksteise keelekasutust üsna hästi. Kirjakeel ei ole ainult kirjalik, vaid ka suuline.

Peale standardkeele on keeles väga oluline **kõnekeel** ehk argikeel, mida kasutatakse igapäevasuhtluses. Kõnekeel on palju spontaansem, vabam, emotsionaalsem ja hinnangulisem kui kirjakeel. Kõnekeel ei vasta alati täpselt keelenormidele ning eri inimesed ja inimeste rühmad (nt noored, keskealised ja vanemad inimesed, eri erialade inimesed) kasutavad seda mõnevõrra erinevalt ning võivad üksteisest vahel isegi mitte eriti hästi aru saada. Kõnekeel ei ole ainult suuline, vaid esineb tänapäeval näiteks ka tšäti- ja netikeeles. Kõnekeel muutub aja jooksul kiiremini kui kirjakeel.

Veel on väga kasutatav **kujundlik keel**. Kujundlikus keeles väljendavad sõnad ülekantud, mitte otsest tähendust. Kujundlikku keelt kasutatakse sageli siis, kui soovitakse suurendada teksti piltlikkust, ilmekust ja mõjuvust. Eriti levinud on kujundlik keelekasutus ilukirjanduses ja reklaamikeeles, aga kujundlikkust kasutatakse palju ka meediakeeles ja kõnekeeles. Ka kujundlik keel muutub aja jooksul. Samuti erineb eri inimeste ja eri rühmade kasutatav kujundlik keel omavahel mõnevõrra.

Selleaastasel olümpiaadil keskendume kahele peamisele temale: 1) noorte kõnekeel, 2) kujundlik keel.

1) NOORTE KÕNEKEEL

Olümpiaadiks valmistudes tuleks jälgida eesti noorte kõnekeelt (reaalelus, filmides, juutuuberite videopostitustes, tsätikeeles jm), püüda sellest aru saada ning mõelda selle kasutuse üle (kes kasutavad, millal kasutavad, kuidas kasutavad, kuidas mõjub teistele vanuserühmadele jmt).

Täpsemalt tasub tähelepanu pöörata järgmistele temadele:

- argisõnad, näiteks *telo (telefon) siuke (selline), feissar/fesar (Facebook), tänks (aitäh)*,
- argiväljendid, näiteks *hullu panema (imelikku juttu rääkima, imelikult käituma), lambist sain (idee) (lihtsalt tuli pähe (idee)), mul savi (mul on ükskõik)*,
- sõnakatked, näiteks *suht (suhteliselt), norm (normaalne)*,
- teistest keeltest tulnud sõnad, näiteks *vabšee (üldse), omg (oh my god) (issand jumal), pleiss (koht)*,
- hinnangulised sõnad, näiteks *nummi (armas), mõnna (mõnus), väkk (vastik)*,
- lühendid, näiteks *õps (õpetaja), süнна (sünnipäev), pmst (põhimõtteliselt), lic (lihtsalt), k (okei), mt (mis teed), ns (niisama)*,
- intensiivistajad, näiteks *täiega (väga), jumala (väga), räigelt (väga), veits (veidi)*,
- suhtluses kasutatavad abisõnad ehk partiklid, näiteks *nagu, mingi, noh*,
- muud suhtluse osaks olevad häälitused, näiteks *mhh, ee, ää*,
- kõnekeelne grammatika ja häälduspärane kirja pilt, näiteks *kustukas (kustukumm); näind (näinud), söönd (söönud); kakskend (kakskümmend), viiskend (viiskümmend); tuled või? (kas sa tuled?), tuled vä (kas sa tuled?)?, piab (peab), maitea/mdea (ma ei tea), ma nii loll (ma olen nii loll)*.

2) KUJUNDLIK KEEL

Olümpiaadiks valmistudes tuleks jälgida kujundlikku keelekasutust (filmis, ilukirjanduses, meedias, reklaamides jm), püüda sellest aru saada ning mõelda selle kasutuse üle (kus kasutatakse, kuidas mõjub jmt).

Täpsemalt tasub tähelepanu pöörata järgmistele temadele:

- võrdlused, näiteks *laisk nagu lohe, loll nagu lauajalg, kaval kui rebane*,
- kõnekäänud, näiteks *valel on lühikesed jalad (valest saadakse aru), vedas ninapidi (pettis), rääkis augu pähe (veenis ära), säh sulle kooki moosiga (vaat, mis juhtus!),*

- muud metafoorilised väljendid, näiteks *eksamid on jõudnud lõpusirgele (eksamid lõpevad varsti)*, *kaelamurdev töötempo (liiga kiire töötempo)*, *tõeline seltskonnalõvi (mees, kes särab seltskonnas)*,
- muud põhisõnavara värvikamad sünonüümid, näiteks *tukastama (korraks kergesti uinuma)*, *vedelema (laisalt ja mõnusasti lamama)*, *pikutama (pikali olema, lamama)*, *pihta hakkama (alustama)*,
- tuntud filmitsitaadid, näiteks *“Me oleme Tallinnast, me maksame” (Siin me oleme)*, *“Mis nad siis tulevad meie õue peale kaklema” (Kevade)*, *“Kohe näha, et vanad sõbrad” (Viimne reliikvia)*, *“Üks on laisk ja teine on loll ja mina pean üksi rabama!” (Nukitsamees)*,
- mõistatused, näiteks *seest siiruviruline, pealt kullakarvaline (sibul)*, *hullem kui hunt, kangem kui karu, magusam kui mesi (uni)*,
- keerdküsimused, näiteks *miks ei saja vihma kunagi kaks päeva järjest? (sest öö on vahel)*, *miks koer saba liputab? (sest saba ei saa koera liputada)*.

Olümpiaad koosneb **kahest voorust**.

EELVOOR Olümpiaadi eelvoorus peavad osalejad esitama **kaks tööd**:

1. **Podcast (taskuhääling)** kestusega kuni viis minutit **ühel järgmistest teemadest**.
 - “Eesti noortekeel minu jaoks” (kus seda kuulen ja näen, kuidas aru saan, millest ei saa aru, kus ja kuidas ise kasutan, kuidas seda koolis õpetatakse ja kuidas võiks õpetada jmt, peaks sisaldama ka sobivaid näiteid)
 - “Mis on noortekeel?” (miks ja kuidas tekib, millal ja kuidas kasutatakse, kuidas mõjub, kuidas aja jooksul muutub, kuidas võiks seda koolis õpetada jmt, peaks sisaldama ka sobivaid näiteid).

Tekst tuleb esitada vabas vormis monoloogina. Teksti ei tohi maha lugeda kirjalikult ettevalmistatud variandist ega esitada päheõpitud. Võib kasutada kirjepandud märksõnu või kavapunkte.

Podcast tuleb salvestada helifailina ning laadida *Google Drive*'i. Olümpiaadi žüriile tuleb esitada vastav link.

Juhis:

- Lae oma helifail Google Drive'i
- Vajuta nuppu “Jaga”

Mida selles töös hinnatakse?

- Oluline on, et tekst oleks vabalt räägitud, mitte maha loetud või pähe õpitud – selle töö sisuks on kõneldud keel, mitte korrektne kirjakeel.
 - Esmajoones hinnatakse arutluse loogilisust ja arusaadavust, sobivate näidete toomist ning originaalsust – seda, et arutluses väljendatakse ka omaenda nägemust ja mõtteid. Enne salvestamist tasuks hästi läbi mõelda, millest tahetakse rääkida ja kavandada peamised jutupunktid. Loomulikult võib oma jutu enne salvestamist ka läbi harjutada. Samuti võib teha mitu salvestust ja esitada neist parima.
 - Järgmiseks hinnatakse keelelist arusaadavust. Kõige tähtsam pole mitte iga sõna, sõnavormi või häälduse korrektsus, vaid see, et keelekasutus võimaldaks mõttest arusaamist. Ka läbimõeldud kõnekeeles on loomulikud väikesed eksimused, eneseerandused ja otsimispausid.
 - Kuna räägime noorte kõnekeelest, võib soovi korral arutluses kasutada ka noortepäraseid ning kõnekeeles omaseid sõnu ja väljendeid. Peasi, et sõnum jääks selgeks ja arusaadavaks.
2. **Kirjalik fantaasiajutuke (umbes 200 sõna)**, mille peategelaseks on mõni maailmas tuntud inimene, filmi- või raamatutegelane, näiteks *Sherlock Holmes*, *Zendaya* vm. Ta on sattunud Eestisse ja tal on mingi eesmärk, mida ta püüab siin täita, näiteks *ta tahab leida endale siin sõpru, ta tahab saada tööd*. Jutukeses peab olema sobivalt kasutatud kümmet kujundliku keele väljendit, soovitatavalt vähemalt viit eri tüüpi. Need väljendid tuleb tekstis alla joonida, teksti järel välja kirjutada ja nende tüüp ning tähendus lahti selgitada.

Mida selles töös hinnatakse?

- Kõigepealt hinnatakse jutukese sisulist ja stiililist terviklikkust ja originaalsust.
- Seejärel hinnatakse tekstis kasutatud kujundlike väljendite sobivust, mitmekesisust ja nende tähenduse lahtiseletamist.
- Lõpuks hinnatakse jutukese kogu keelekasutuse sobivust ja korrektsust.

Eelvooru töid ootame **15. jaanuariks 2023** e-posti aadressil mare.kitsnik@ut.ee. Tööd palume saata kirja manuses Wordi failina. Töö esimese lehekülje ülemisse parempoolsesse nurka palun kindlasti kirjutada autori ees- ja perekonnanimi, kool, klass ja eesti keele õpetaja nimi.

LÕPPVOOR

Eelvooru tööde põhjal kutsume **40 õpilast lõppvooru**, mis toimub **15. märtsil 2023 Tartu ülikoolis**. Lõppvooru kutsutute nimekiri avaldatakse hiljemalt 19. veebruaril 2023 Tartu Ülikooli Teaduskooli kodulehel <http://www.teaduskool.ut.ee/et/olümpiaadid/eesti-keel-teise-keelena>.

Olümpiaadi **lõppvoor** on kahetunnine (120 min) ja toimub kirjalikus vormis. Osalejad lahendavad erisuguseid **ülesandeid 1) noorte kõnekeeles ja 2) kujundliku keele** teemal.

Tulemused avaldatakse Teaduskooli kodulehel.

Olulised kuupäevad

15. jaanuar 2023: iseseisvate tööde esitamise tähtaeg

19. veebruar 2023: lõppvooru kutsutud õpilaste nimekirja avalikustamine

15. märts 2023: olümpiaadi lõppvoor Tartu ülikoolis

Lisainformatsioon ja korralduslikud küsimused: olümpiaadi peakorraldaja ja žürii esimees Mare Kitsnik, mare.kitsnik@ut.ee, telefon 51 28 962.